

Sygn. akt I NSK 20/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Lemańska (przewodniczący)
SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)
SSN Adam Redzik

w sprawie z powództwa P. sp. z o.o. w J.
przeciwko Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki
o wymierzenie kary pieniężnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 26 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 2 lutego 2017 r., sygn. akt VI ACa [...],

1. uchyła zaskarżony wyrok częściowo, tj. w punkcie pierwszym i trzecim, oddala apelację powoda w części, w jakiej została uwzględniona przez Sąd Apelacyjny i zasądza od P. sp. z o.o. w J. na rzecz Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

2. zasądza od P. sp. z o.o. w J. na rzecz Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego;

3. nakazuje ściągnąć od P. sp. z o.o. w J. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 100 (sto) zł tytułem opłaty od skargi kasacyjnej, od uiszczenia której pozwany był zwolniony.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 27 grudnia 2011 r. znak [...] Prezes Urzędu Regulacji Energetyki, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w sprawie wymierzenia kary pieniężnej P. sp. z o.o. w J. orzekł, że przedsiębiorca ten nie wywiązał się w roku 2010 z określonego w art. 9a ust. 8 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 89, poz. 625 ze zm. – dalej, jako: „p.e.”) obowiązku uzyskania i przedstawienia do umorzenia Prezesowi URE świadectw pochodzenia z kogeneracji, o których mowa w art. 91 ust. 1 p.e., wydanych dla energii elektrycznej wytworzonej w jednostkach kogeneracji znajdujących się na terytorium RP albo uiszczenia opłaty zastępczej, obliczonej w sposób określony w art. 9a ust 8a p.e.

Za to zaniechanie Prezes URE wymierzył powodowi karę pieniężną w wysokości 122.226,91 zł, co stanowi 3,72% przychodu z działalności koncesjonowanej osiągniętej przez powoda w poprzednim roku podatkowym.

Wyrokiem z dnia 27 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił odwołanie powoda, obciążając go kosztami procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód, będący przedsiębiorstwem energetycznym posiadającym koncesję na obrót energią elektryczną, dokonał w 2010 r. sprzedaży energii elektrycznej odbiorcom końcowym, w ilości 10.493,441 MWh. Powód dnia 31 marca 2011 r. w wypełnieniu obowiązku z art. 9a ust. 1 p.e. uiścił opłatę zastępczą w kwocie 292.418,66 zł, a dnia 29 października 2011 r. w ramach realizacji obowiązku wynikającego z art. 9a ust. 2 p.e. w kwocie 94.020,85 zł. Z tytułu działalności koncesjonowanej polegającej na samym obrocie energią elektryczną przychód powoda wyniósł w 2010 r. 3.278.801,13 zł.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że na powodzie ciążył obowiązek uzyskania i przedstawienia do umorzenia Prezesowi URE świadectw pochodzenia z energii

elektrycznej z kogeneracji albo uiszczenia opłaty zastępczej w kwocie 94.020,85 zł w terminie do 31 marca 2011 r. Skoro powód nie przedstawił Prezesowi URE świadectw pochodzenia energii, zastosowanie miał przepis art. 9a ust. 8 pkt 2 p.e., co oznaczało, że był on zobowiązany uiścić opłatę zastępczą, w terminie określonym w art. 9a ust. 5 p.e. (do 31 marca 2011 r.), obliczoną w sposób określony w art. 9 ust. 8a p.e. Obowiązek ten polegał więc na łącznym spełnieniu dwóch warunków: dokonania wpłaty odpowiednio wyliczonej kwoty i dochowania terminu wpłaty. Powód uiścił opłatę zastępczą w kwocie 94.020,85 zł w dniu 29 października 2011 r., tj. ponad pół roku upływie terminu ustawowego do jej uiszczenia.

Zgodnie z art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e. karze pieniężnej podlega, kto nie przestrzega obowiązku uzyskania i przedstawienia do umorzenia Prezesowi URE świadectwa pochodzenia, świadectw pochodzenia biogazu lub świadectwa pochodzenia z kogeneracji albo nie uiszcza opłat zastępczych, o których mowa w art. 9a ust. 1 i 8 p.e. W ocenie Sądu Okręgowego, Prezes URE przy wydawaniu decyzji i określaniu wysokości kary pieniężnej w sposób prawidłowy uwzględnił wszelkie okoliczności sprawy i wymierzył karę pieniężną w odpowiedniej wysokości.

Sąd Okręgowy podniósł, że przedsiębiorca wniósł opłatę zastępczą ze znacznym opóźnieniem w stosunku do terminu przewidzianego w ustawie, a wobec tego uznał, iż stopień szkodliwości czynu powoda w stwierdzonych okolicznościach był znaczny. Wziął pod uwagę dotychczasowe zachowanie przedsiębiorcy, który uprzednio nie był karany z tytułu niewywiązania się z obowiązków określonych w art. 9a ust. 8 p.e. lub uiszczenia opłaty zastępczej obliczonej zgodnie z art. 9a ust. 8a p.e. Sąd pierwszej zaznaczył także, że Prezes URE wziął nadto pod uwagę okoliczność, iż powód w ustawowym terminie wniósł część należnej opłaty, czemu dał wyraz wymierzając przedsiębiorcy karę w najniższej możliwej wysokości.

Sąd Okręgowy uznał, że w przedstawionych okolicznościach Prezes URE nie miał podstaw do odstąpienia od nałożenia na przedsiębiorcę kary pieniężnej na podstawie art. 56 ust. 6a p.e., wskazując że zastosowanie instytucji odstąpienia od wymierzenia kary pieniężnej zostało przewidziane przez ustawodawcę w przypadku zaistnienia pozytywnych materialnoprawnych przesłanek ustawowych, tj.: znikomego stopnia społecznej szkodliwości czynu, zaprzestania naruszania prawa

oraz realizacji obowiązku przez adresata kary.

Sąd pierwszej instancji wskazał dodatkowo, iż odpowiedzialność ponoszona na podstawie art. 56 p.e. jest odpowiedzialnością o charakterze obiektywnym, tj. nie jest oparta na zasadzie winy i wypływa z samego faktu naruszenia przepisów. Zatem podnoszona przez powoda okoliczność niewywiązania się z obowiązków ustawowych z powodu błędu niewyszkolonego pracownika placówki nie ma w niniejszym postępowaniu żadnego znaczenia.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił też zarzutu powoda dotyczącego błędnej interpretacji przepisu art. 56 ust. 3 p.e. i przyjęcia za podstawę nałożenia na powoda kary pieniężnej wyliczonej w oparciu o przychód uzyskany przez niego w 2010 r., podczas, gdy podstawę wyliczenia powinien, w ocenie skarżącego, stanowić przychód powoda z 2009 r. Powołując się na stanowisko Sądu Apelacyjnego wyrażone w wyroku z dnia 8 lipca 2008 r., sygn. akt VI ACa 62/08, Sąd Okręgowy podał, że kara pieniężna nakładana jest w formie decyzji, a od niej przysługują środki odwoławcze, nie ulega zatem wątpliwości, że rokiem poprzednim jest rok poprzedzający jej wydanie, a nie jak chce powód rok poprzedzający datę czynu za którego popełnienie wymierzana jest kara.

Na skutek apelacji powoda Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 2 lutego 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że w punkcie pierwszym zmienił decyzję Prezesa URE w ten sposób, że obniżył karę do kwoty 15.000 zł, oddalając odwołanie w pozostałym zakresie oraz znosząc wzajemnie między stronami koszty postępowania. W pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny oddalił apelację oraz zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego.

Sąd drugiej przyjął ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego za własne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, linia rozumowania Prezesa URE znajdowała się jednak w opozycji do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z dnia 15 października 2014 r., III SK 47/13, w którym wskazano, że „zrealizowanie obowiązku”, który nie został przez przedsiębiorstwo energetyczne wykonany prawidłowo, bądź został wykonany nieterminowo lub niepełnie, uprawnia Prezesa URE do odstąpienia od wymierzenia kary pieniężnej, którą w innym przypadku organ ten byłby zobowiązany nałożyć na przedsiębiorstwo energetyczne. Sąd Najwyższy we wskazanym orzeczeniu zaakcentował, że nie można przyjąć, że

skoro powód nie uiścił opłaty zastępczej w terminie do 31 marca 2008 r., lecz uiścił ją po tym terminie, to nie wykonał ciążącego na nim obowiązku w rozumieniu relewantnym dla art. 56 ust. 6a p.e. Sąd Apelacyjny uznał, że za uiszczoną opłatę zastępczą, wyrażoną w złotych, która oznaczona jest symbolem OZZK, uznać należy m.in. opłatę uiszczoną po terminie. W ocenie Sądu drugiej instancji, przedstawiony kierunek interpretacyjny nie idzie wbrew względom funkcjonalnym. Poszerza on również zakres swobody uznania organu regulacyjnego, co sprzyja efektywności jego działania, gdyż umożliwia mu bardziej precyzyjne dostosowanie go do okoliczności konkretnej sprawy. Sąd Apelacyjny podkreślił przy tym, że art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. w brzmieniu obowiązującym w czasie wydawania przedmiotowej decyzji określał jedynie minimalną wysokość kary. Nie miał on żadnego wpływu na wysokość kar w przypadkach, w których ogólne reguły określania ich wysokości, a w szczególności zasada proporcjonalności, przemawiały za określeniem ich na poziomie wyższym niż ten, który Prezes URE w niniejszej decyzji uznał za minimalny. Narzucanie przez ustawodawcę minimalnej, określonej przy pomocy ilorazu przychodu i sztywnego współczynnika, wysokości kary jest rozwiązaniem wyjątkowym, które nie może być ujmowane rozszerzająco. Zasadą musi pozostawać to, że przy określeniu wysokości kary wiodące znaczenie ma zasada proporcjonalności i inne dyrektywy wypływające z obowiązujących reguł ochrony praw podstawowych. Z tego punktu widzenia zastrzeżeń nie powinno, zdaniem Sądu Apelacyjnego, budzić przyjęcie kierunku interpretacyjnego prowadzącego do wniosku, że w razie uiszczenia całej opłaty zastępczej po terminie swoboda uznania Prezesa URE w określaniu minimalnej wysokości kary nie była ograniczona treścią art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. w brzmieniu obowiązującym w czasie wydawania przedmiotowej decyzji.

Sąd Apelacyjny przyjął, że powód uiścił opłatę zastępczą i wbrew twierdzeniu Prezesa URE, nie może domagać się jej zwrotu jako świadczenia niezależnego. Przyjmując, iż powód uiścił wskazaną opłatę, w razie ustalenia wysokości kary na kwotę 28.206,21 zł suma świadczeń spełnionych przez powoda byłaby równa wysokości kary wymierzonej przez Prezesa URE.

Sąd Apelacyjny zgodził się z Prezesem URE, że, biorąc pod uwagę wysokość nieuiszczonej w terminie opłaty rocznej i znaczne opóźnienie w

wykonaniu przedmiotowego obowiązku, stopień szkodliwości czynu był znaczny. Przesądza to o braku możliwości odstąpienia od wymierzenia kary na podstawie art. 56 ust. 6a p.e.

Według Sądu Apelacyjnego, zasada proporcjonalności nakazywała uwzględnienie przy ustalaniu wysokości kary faktu uiszczenia opłaty zastępczej. Jeżeli powód nie uiściłby w ogóle opłaty zastępczej, minimalna wysokość nałożonej na niego kary wynosiłaby 122.226,91 zł. Prezes URE uznał, że właśnie w takiej kwocie powodowi powinna być wymierzona kara w niniejszej sprawie. Suma świadczeń (opłaty zastępczej i kary), do uiszczenia których powinien zostać zobowiązany powód w niniejszej sprawie powinna być, zdaniem Sądu Apelacyjnego, niższa niż kara, która mogłaby zostać nałożona na niego, gdyby w ogóle nie uiścił opłaty zastępczej. Sąd drugiej instancji zauważył, że gdyby powód w ogóle nie uiścił opłaty zastępczej, relewantna kwota przez dłuższy okres nie znajdowałaby się w dyspozycji organów publicznych, które ponosiłyby również w tym czasie ryzyko niewypłacalności wskazanego przedsiębiorcy. Szkodliwość uiszczenia opłaty po terminie jest więc mniejsza niż szkodliwość jej nieuiszczenia. Sąd drugiej instancji zauważył też, że w interesie publicznym leży przyjęcie wariantu interpretacyjnego, który prowadzi do tego, że z punktu widzenia przedsiębiorców uiszczenie opłaty zastępczej po terminie jest rozwiązaniem bardziej racjonalnym niż nieuiszczanie jej. W ocenie Sądu Apelacyjnego, uzasadniało to obniżenie kary do kwoty 15.000 zł.

Skargę kasacyjną od tego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany, zaskarżając go w całości, wnosząc o jego o uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia następujących przepisów prawa materialnego:

1) art. 9a ust. 5 p.e. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 29 kwietnia 2014 r.) oraz art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2016 r.) w związku z art. 9a ust. 8 pkt 2 oraz art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e. przez uznanie, że obowiązek uiszczenia opłaty zastępczej może być zrealizowany także

po terminie określonym w art. 9a ust. 5 p.e., tj. – w okolicznościach niniejszej sprawy – po dniu 31 marca 2011 r., pomimo materialnoprawnego charakteru tego terminu;

2) art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2016 r.) przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że wysokość kary pieniężnej, za nieprzestrzeganie obowiązku określonego w art. 9a ust. 8 p.e. może zostać ustalona poniżej minimalnego ustawowego wymiaru.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest oparta na uzasadnionych podstawach.

1. Spór w niniejszej sprawie sprowadza się w istocie do wykładni przepisu art. 9a ust. 5 p.e. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 29 kwietnia 2014 r.) w aspekcie oceny skutków upływu terminu na uiszczenie opłaty zastępczej. Zgodnie bowiem z art. 9a ust. 8 p.e. odbiorca przemysłowy, przedsiębiorstwo energetyczne, odbiorca końcowy oraz towarowy dom maklerski lub dom maklerski, co do zasady, są obowiązani: 1) uzyskać i przedstawić do umorzenia Prezesowi URE świadectwo pochodzenia z kogeneracji, o którym mowa w art. 9l ust. 1 p.e., wydane dla energii elektrycznej wytworzonej w źródłach znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub 2) uiścić opłatę zastępczą, w terminie określonym w art. 9 ust. 5 p.e., obliczoną w sposób określony w art. 9 ust. 8a p.e. Z kolei według art. 9a ust. 5 p.e. opłata zastępcza powinna być uiszczona do dnia 31 marca każdego roku, za poprzedni rok kalendarzowy.

Sąd Najwyższy przychylił się do stanowiska, że termin określony w art. 9a ust. 5 p.e. jest terminem prawa materialnego, do którego nie stosuje się przepisów k.p.a. ani przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2018 r., poz. 800 ze zm.) o terminach. Oceniając charakter prawny tego terminu przez pryzmat skutków jego dochowania lub niedochowania, należy zważyć, że uiszczenie opłaty zastępczej w terminie do 31 marca danego roku, jest wykonaniem przez zobowiązane przedsiębiorstwo obowiązku uiszczenia takiej opłaty, który ma

charakter obowiązku publicznoprawnego *ex lege*, ustanowionego na mocy przepisu ustawy i niewymagającego autorytatywnej konkretyzacji w drodze decyzji administracyjnej. Treścią tego obowiązku jest uiszczenie opłaty zastępczej w należnej kwocie na właściwy rachunek bankowy w terminie do 31 marca. Natomiast uiszczenie tej kwoty przez zobowiązanego na rachunek bankowy po tym dniu należy kwalifikować jako nieuiszczenie opłaty zastępczej w rozumieniu art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e., zgodnie z którym karze pieniężnej podlega m.in. ten, który nie uiszcza opłaty zastępczej, o której mowa w art. 9a ust. 8 p.e. Wynika z tego jasno, że dochowanie terminu ustawowego przez zobowiązanego powoduje wygaśnięcie obowiązku publicznoprawnego, natomiast niedochowanie tego terminu skutkuje podleganiem zobowiązanego karze pieniężnej, o której mowa w art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e., co łącznie przemawia za materialnoprawnym charakterem terminu do uiszczenia opłaty zastępczej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 lutego 2018 r., III SK 7/17).

W ocenie Sądu Najwyższego, obowiązek uiszczenia opłaty zastępczej po upływie terminu określonego w art. 9a ust. 5 p.e. przekształca się w obowiązek uiszczenia kary pieniężnej w wysokości ustalonej na podstawie art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. Zatem po dniu 31 marca na danym podmiocie nie spoczywa już obowiązek uiszczenia opłaty zastępczej lub złożenia świadectwa pochodzenia z kogeneracji, ale wyłącznie obowiązek uiszczenia kary pieniężnej.

Nie jest więc tak, jak przyjął Sąd Apelacyjny, że po dniu 31 marca można nadal wykonać obowiązek z art. 9a ust. 8 p.e. przez uiszczenie opłaty zastępczej. Takiej możliwości nie ma, ponieważ wówczas obowiązek ten nie istnieje, czyli nie może być zrealizowany. W tym zakresie Sąd Najwyższy w niniejszym składzie nie podziela stanowiska, zaprezentowanego w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2014 r., III SK 47/13.

Uznanie, jak uczynił to Sąd drugiej instancji, że możliwe jest wykonanie obowiązku uiszczenia opłaty zastępczej po 31 marca danego roku, skutkowałoby koniecznością przyjęcia, że ten obowiązek istnieje nadal, mimo upływu terminu do jego wykonania. Tylko wówczas świadczenie spełnione przez przedsiębiorcę w takich okolicznościach miałoby bowiem podstawę prawną. W konsekwencji, po 31 marca na przedsiębiorcy spoczywałby nadal obowiązek uiszczenia opłaty

zastępczej, a nadto – kumulatywnie obowiązek zapłaty kary pieniężnej. Przepisy p.e. nie przewidują regulacji, z której wynikałoby, że uiszczenie kary pieniężnej zwalnia podmiot zobowiązany z obowiązku uiszczenia opłaty zastępczej. Przy takiej interpretacji nie jest też jasne, czy kara pieniężna mogłaby być nakładana ponownie aż do czasu uiszczenia opłaty zastępczej. Brak byłoby zwłaszcza podstaw do przyjęcia, że zdarzenie w postaci zapłaty kary pieniężnej skutkuje wygaśnięciem obowiązku uiszczenia opłaty zastępczej. Takie rozumowanie prowadzi w istocie do pogorszenia sytuacji zobowiązanego, który w razie nieuiszczenia do 31 marca danego roku opłaty zastępczej, po tym dniu obciążony byłby podwójnym obowiązkiem – uiszczenia opłaty zastępczej i kary pieniężnej.

Sąd Najwyższy podkreśla, że obowiązek przewidziany w art. 9a ust. 8 p.e. może zostać zrealizowany przez dwa równorzędne z punktu widzenia skutku działania tj. złożenie świadectwa pochodzenia z kogeneracji albo uiszczenie opłaty zastępczej. Wybór w tym zakresie należy do zobowiązanego podmiotu. Zgodnie z art. 9m ust. 3 p.e. świadectwo pochodzenia z kogeneracji umorzone do dnia 31 marca danego roku kalendarzowego jest uwzględniane przy rozliczeniu wykonania obowiązku określonego w art. 9a ust. 8 p.e. w poprzednim roku kalendarzowym. Nie jest więc możliwe wykonanie obowiązku określonego w art. 9a ust. 8 p.e. przez złożenie świadectwa pochodzenia z kogeneracji po 31 marca danego roku. Złożenie takiego świadectwa po 31 marca oznacza bowiem spełnienie obowiązku określonego w art. 9a ust. 8 p.e. za kolejny rok, ponieważ według art. 9m ust. 3 p.e. tylko złożenie świadectwa przed 31 marca pozwoli je uwzględnić przy rozliczeniu obowiązku z art. 9a ust. 8 p.e. za rok poprzedni. Zatem podmiot zobowiązany z upływem 31 marca danego roku bez wątplenia traci możliwość wykonania obowiązku przewidzianego w art. 9a ust. 8 p.e. (w zakresie roku poprzedniego) przez złożenie świadectwa pochodzenia.

To samo dotyczy opłaty zastępczej. W ocenie Sądu Najwyższego, nie ma podstaw do różnicowania dopuszczalności wykonania obowiązku, o którym mowa w art. 9a ust. 8 p.e. po dniu 31 marca ze względu na sposób jego realizacji. W szczególności z uwagi na to, że po 31 marca podmiot zobowiązany ma nadal wykonać obowiązek z art. 9a ust. 8 p.e., ale już za dany rok. Ma na to czas do 31 marca roku następnego. Inaczej rzecz ujmując, 31 marca jest datą graniczną,

zamykającą możliwość złożenia świadectwa pochodzenia z kogeneracji lub uiszczenia opłaty zastępczej w wykonaniu obowiązku z art. 9a ust. 8 p.e. za rok poprzedni. Po tym dniu obowiązek wskazany w art. 9a ust. 8 p.e. przekształca się w obowiązek zapłaty kary pieniężnej na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e. w wysokości ustalonej zgodnie z art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e.

Przedstawione stanowisko wspiera dodatkowo sposób ustalania wysokości kary pieniężnej, przewidziany w art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e., który musi być odczytywany w połączeniu z art. 9a ust. 8 p.e. Zgodnie z art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. wysokość kary pieniężnej wymierzonej w przypadkach określonych w art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e. w zakresie nieprzestrzegania obowiązku, o którym mowa w art. 9a ust. 8 p.e., nie może być niższa niż obliczona według wzoru: $K_s = 1,3 \times (O_{zk} - O_{zzk})$, gdzie poszczególne symbole oznaczają: K_s - minimalną wysokość kary pieniężnej, wyrażoną w złotych, O_{zk} - opłatę zastępczą, obliczoną zgodnie z art. 9a ust. 8a p.e., wyrażoną w złotych, O_{zzk} - uiszczonej opłatę zastępczą, wyrażoną w złotych. Oznacza to, że w razie nieuiszczenia opłaty zastępczej w całości, minimalna wysokość kary pieniężnej wynosi 130% należnej opłaty zastępczej. Zatem tak ustalona kara obejmuje (pochłania) kwotę nieuiszczonej opłaty zastępczej, powiększonej o 30% jako sankcję za niewykonanie obowiązku do dnia 31 marca danego roku. Tym samym, istniejący do 31 marca obowiązek *ex lege* jest zastępowany uprawnieniem Prezesa URE do wydania decyzji nakładającej karę pieniężną, obejmującą już nieuiszczoną opłatę zastępczą.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego prowadziłoby do wniosku, że Prezes URE w razie niezrealizowania obowiązku, wynikającego z art. 9a ust. 8 p.e. byłby uprawniony do wymierzenia kary pieniężnej na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e. w minimalnej wysokości 130% opłaty zastępczej już 1 kwietnia danego roku. Przyjęcie jednak, że opłata zastępcza uiszczona po terminie jest opłatą uiszczonej w rozumieniu art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. powoduje, że minimalna wysokość kary pieniężnej wymierzonej za niewykonanie obowiązku z art. 9a ust. 8 p.e. wynosi zero. W następstwie tego uiszczenie opłaty zastępczej po 31 marca skutkowałoby tym, że Prezes URE traciłby kompetencję do wymierzenia kary pieniężnej w wysokości 130% opłaty zastępczej. Rozmiar konsekwencji finansowych naruszenia obowiązku z art. 9a ust. 8 p.e. byłby uzależniony od kolejności działań Prezesa

URE i zobowiązanego podmiotu. Wydanie przez Prezesa URE decyzji wymierzającej karę przed uiszczeniem opłaty zastępczej oznaczałoby konieczności uiszczenia kwoty stanowiącej co najmniej 130% należnej opłaty zastępczej. Jeżeli podmiot zobowiązany uiściłby opłatę zastępczą po 31 marca, ale przed wydaniem decyzji wymierzającej karę, mógłby liczyć na wymierzenie kary w wysokości minimalnej 0 (zero) zł. Takie rozwiązanie motywowałoby Prezesa URE do jak najszybszego wydawania decyzji nakładającej karę, niezwłocznie po 31 marca danego roku, bez względu na okoliczności danego przypadku.

Łączne odczytanie przepisów art. 9a ust. 8 p.e. i art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. prowadzi jednak do wniosku, że po 31 marca danego roku wygasł obowiązek określony w art. 9a ust. 8 p.e. (złożenia świadectwa pochodzenia lub uiszczenia opłaty zastępczej), a w to miejsce powstawał jedynie obowiązek uiszczenia kary pieniężnej na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 1a p.e., której wysokość wymierzona zgodnie z art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. obejmuje kwotę, która byłaby uiszczona tytułem opłaty zastępczej oraz sankcję za niewykonanie obowiązku z art. 9a ust. 8 p.e.

W konsekwencji, zdaniem Sądu Najwyższego, uiszczenie przez podmiot zobowiązany opłaty zastępczej po dniu 31 marca oznacza spełnienie świadczenia nienależnego, które powinno zostać na ogólnych zasadach (art. 410 w zw. z art. 405 k.c.) zwrócone wpłacającemu taką kwotę. Na aprobatę zasługuje przy tym praktyka Prezesa URE zaliczania takich wpłat na poczet kary pieniężnej.

2. Chybiony jest natomiast sformułowany w ramach drugiej podstawy skargi zarzut naruszenia art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2016 r.) przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że wysokość kary pieniężnej, za nieprzestrzeganie obowiązku określonego w art. 9a ust. 8 p.e. może zostać ustalona poniżej minimalnego ustawowego wymiaru. Sąd Apelacyjny nie przyjął przecież, że wysokość kary pieniężnej może zostać ustalona poniżej granicy wynikającej z treści art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e., a jedynie inaczej zinterpretował skutek uiszczenia opłaty zastępczej po terminie. Uznał, że taka opłata jest „uiszczoną opłatą zastępczą” (Ozzk), która powinna być uwzględniona przy wymiarze kary. Doprowadziło to Sąd Apelacyjny do wniosku, iż przy uiszczeniu opłaty zastępczej po dniu 31 marca w pełnej wysokości minimalna kara pieniężna ustalona na podstawie art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. wynosi 0 zł.

Wynika to jednak z błędnej interpretacji przez Sąd Apelacyjny skutków uiszczenia opłaty zastępczej po terminie. Uiszczenie tej opłaty po terminie jest bezskuteczne, a więc kwota opłaty nie może zostać uznana za „uiszczoną” w rozumieniu art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e.

3. Zgodnie z art. 398¹⁶ k.p.c. jeżeli podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, a skargi kasacyjnej nie oparto także na podstawie naruszenia przepisów postępowania lub podstawa ta okazała się nieuzasadniona, Sąd Najwyższy może na wniosek skarżącego uchylić zaskarżony wyrok i orzec co do istoty sprawy.

Zdaniem Sądu Najwyższego, mając na względzie naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 9a ust. 8 p.e. w zw. z art. 56 ust. 2a pkt 3 p.e. oraz braku zarzutów w skardze kasacyjnej dotyczących naruszenia przepisów postępowania, istnieją podstawy do wydania w niniejszej sprawie orzeczenia co do istoty sprawy.

Apelacja powoda jest oczywiście bezzasadna. Opiera się bowiem jedynie na zarzucie naruszenia art. 56 ust. 6a p.e. Powód wywodzi, że Prezes URE, w okolicznościach niniejszej sprawy, był uprawniony do odstąpienia od wymierzenia kary. Sąd Najwyższy podziela jednak stanowisko Sądu Okręgowego, co do tego, że w świetle art. 56 ust. 6a p.e. brak było podstaw do odstąpienia od wymierzenia powodowi kary. Przepis ten nie stanowi przy tym podstawy do miarkowania wysokości kary pieniężnej przez obniżenie jej wysokości (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 października 2014 r., III SK 47/13). Nadto, mimo werbalnego sformułowania w apelacji zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. powód nie kontestuje bezspornego stanu faktycznego ustalonego przez Sąd Okręgowy, ale jedynie jego ocenę prawną, uważając, że istniały podstawy do odstąpienia od wymierzenia kary.

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok częściowo, tj. w punkcie pierwszym i trzecim oraz na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda w części, w jakiej została uwzględniona przez Sąd Apelacyjny i w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 14 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.) zasądził od

powoda na rzecz Prezesa URE kwotę 270 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego; a także na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 14 ust. 2 pkt 3 ww. rozporządzenia zasądził od powoda na rzecz Prezesa URE kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Nadto, Sąd Najwyższy na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 623 ze zm.) w zw. z art. 98 § 1 k.p.c. nakazał ściągnąć od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 100 zł tytułem opłaty od skargi kasacyjnej, od uiszczenia której pozwany był zwolniony.